

Л. М. Мищак

здобувачка освіти четвертого (освітньо-наукового) рівня «Доктор філософії» (Phd)
кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВЕЛИКОГО МІСТА ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Стаття розглядає взаємодію соціокультурного середовища великого міста та розвитку студентської молоді. Велике місто, як осередок економічних, соціальних і культурних процесів, має великий вплив на формування світогляду, ціннісних орієнтацій та поведінкових моделей студентів. Міське середовище, з його багатством можливостей, одночасно виступає як джерело викликів для молодих людей, які намагаються знайти своє місце в цьому складному соціумі. Ми в статті звертаємо увагу на різноманітні складові соціокультурного середовища міста, такі як культурні інституції (театри, музеї, галереї, кінематограф, культурні центри), освітні та наукові установи, громадські організації та молодіжні рухи. Ці інституції є важливими для студентів не тільки з точки зору професійного розвитку, але й з огляду на особистісне зростання, інтеграцію в сучасні культурні та соціальні процеси. Водночас виявляється важливим аспектом і доступ до сучасних технологій, інформаційних ресурсів, що сприяє самореалізації молоді.

Стаття акцентує увагу на тому, що соціокультурне середовище великого міста створює передумови для розвитку критичного мислення, інтеркультурної комунікації, активного громадянства та емоційної зрілості студентської молоді. Міські простори надають можливість для реалізації студентів у різних сферах – від творчості до соціальної активності, від підприємництва до волонтерства. Водночас, стаття підкреслює і негативні аспекти цього середовища, зокрема ризики, пов'язані з ізоляцією, залежністю від технологій або впливом негативних соціальних явищ.

Загалом, в цій роботі ми підкреслюємо, що соціокультурне середовище великого міста є потужним чинником, що може як сприяти, так і гальмувати розвиток молоді, залежно від того, як студентська спільнота взаємодіє з доступними їй ресурсами та можливостями. Використовуючи багатство міського простору, студенти мають шанс сформувати свою ідентичність, отримати цінний досвід і внести свій внесок у розвиток як міста, так і суспільства в цілому.

Ключові слова: соціокультурне середовище, велике місто, студентська молодь, розвиток молоді, культурні інституції, освітні установи, громадянська активність, технології, самореалізація, творчість, соціальна активність, молодіжна ідентичність.

Постановка проблеми. Соціокультурне середовище великого міста відіграє важливу роль у формуванні особистості молодої людини, зокрема студентської молоді, яка є однією з найбільш динамічних і активних соціальних груп. В умовах урбанізації, що супроводжується розвитком технологій, змінами в соціальних структурах і культури, студенти опиняються в особливому соціокультурному контексті, що пропонує численні можливості для їхнього особистісного, соціального та культурного розвитку. Великі міста виступають своєрідними культурними та освітніми центрами, де зосереджені університети, наукові установи, культурні організації та різноманітні соціальні групи, що взаємодіють між собою, створюючи сприятливі умови для самовираження і саморозвитку молоді.

Однак, незважаючи на всі можливості, які надає міське середовище, інтеграція студентів у нього не завжди є безперешкодною. Високий темп життя, великі соціальні та культурні відмін-

ності, соціальні бар'єри і культурні стереотипи можуть стати перешкодами для ефективної адаптації молоді. Крім того, студентська молодь часто стикається з труднощами в адаптації до нових соціокультурних умов, що потребує від педагогів та соціальних працівників впровадження спеціальних педагогічних умов і стратегій для полегшення цього процесу.

Таким чином, головне завдання статті – виявити та систематизувати вплив соціокультурного середовища великого міста на студентську молодь, оцінити його роль у формуванні активних, свідомих громадян і всебічно розвинених особистостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постійний та стрімкий розвиток суспільства та студентської молоді в цілому, приковує постійну увагу багатьох вчених. Такі сучасні дослідники описують в своїх роботах соціокультурне середовище як: П. Бурдье, Е. Гофман, І. Червінська, О. Замашкіна, Т. Тюльпа. Соціокультурне середовище в ЗВО

досліджують Н. Богданова, Н. Геворгян, Т. Салова, І. Холковська, О. Московчук. Соціокультурне середовище сучасного міста можна побачити в працях М. Кастельс, Н. Луман, Н. Харкорт, Ю. Фесенко. Вплив міста на студентську молодь описує В. Андрущенко, М. Кастель, Т. Ключко, К. Розманн, Ю. Левада, Н. Яковенко.

Мета статті. Це виявлення ключових факторів соціокультурного середовища великих міст, які визначають можливості та виклики для студентської молоді в умовах глобалізації, урбанізації та змін у сучасному соціокультурному контексті.

Виклад основного матеріалу. Соціокультурне середовище великого міста є важливим фактором, що визначає розвиток студентської молоді в умовах сучасної урбанізації. Міста, як осередки культурних, соціальних та економічних змін, надають молодим людям унікальні можливості для особистісного і професійного зростання. У цьому середовищі студенти не лише здобувають освіту, але й активно взаємодіють з різноманітними соціальними, культурними та професійними практиками, що сприяють формуванню їхніх цінностей, соціальних зв'язків та громадянської активності.

З огляду на це М. Дем'янюк пропонує соціокультурне середовище розглядати як просторовий континуум, у якому фіксуються знання та культурний досвід людини як особистості. Такою конструкцією виглядає соціокультурне середовище ЗВО, що характеризує соціокультурний простір ЗВО з якісної точки зору, розкриває його соціокультурну організацію [3, с. 22].

Ян Мен'ї в своїй праці детально описує, що під соціокультурним середовищем молоді слід вбачати і соціальні здібності майбутніх фахівців у результаті розвитку соціального середовища, які при цьому можуть задовольняти їхні потреби в контакті із соціальним світом. Також цьому сприяє і залучення студентів до позанавчальної діяльності, дозвілєвих програм, що і визначає згуртованість колективу та міцне й надійне соціокультурне середовище [10].

А. Роздимаха, Є. Роздимаха та Л. Одерій в своїй роботі про аспекти соціокультурного розвитку суспільства наголошують, що студентська молодь та молодь в цілому відображають процеси, які відбуваються в українському суспільстві, вона є динамічною та постійно змінюється, будучи одним з важливих джерел культурного оновлення всього суспільства [6, с. 131–132].

Кожне окреме соціокультурне середовище має свої відмінності та специфіку, а саме: особливості побуту, способу життя, праці; форми спілкування та норми поведінки; структуру населення (соціально-демографічну, професійну); культурні та освітні можливості та наявність відповідних установ. Тому досить часто саме студентство, а особливо ті хто приїхав з маленьких містечок та сіл

стикаються з необхідністю оволодіння новими цінностями, нормами, правилами, які змінюють та регламентують всі сторони їхнього життя [4, с. 72].

Важливим аспектом соціокультурного середовища студентської молоді є організація їх вільного часу. Тут мова йде про позанавчальний час та його ефективне використання. Зайнятість студентів у позанавчальний час сприяє зміцненню самодисципліни, розвитку самоорганізації і самоконтролю студентів, появі навичок змістовного проведення дозвілля, позитивно впливає на формування в студентів практичних навичок здорового способу життя, вміння протистояти негативному впливу навколишнього середовища. Масова участь студентів у дозвілєвих програмах обумовлює згуртування університетського колективу, зміцнення традицій закладу вищої освіти, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в ньому [5, с. 116].

Соціокультурне освітнє середовище, побудоване на цінностях етнічної освіти, визначається як єдиний простір, де реалізуються цілі, процеси, результати та перспективи професійного розвитку особистості. Загальними завданнями побудови соціокультурного освітнього середовища є засвоєння та унеможливлення студентами етнокультурних цінностей та їх застосування у професійній діяльності. Етнічні та культурні цінності доцільно розглядати як сукупність пізнавальних, розвиваючих і виховних можливостей. Розвиваючий аспект має на меті формування емоційно-мотиваційної системи етнокультурного формування майбутніх особистостей. Виховний аспект сприяє формуванню морально-етичних та естетичних якостей особистості та вміння застосовувати етнографічні знання до соціокультурного середовища [2, с. 86–96].

Кожне окреме соціокультурне середовище має свої відмінності та специфіку, а саме: особливості побуту, способу життя, праці; форми спілкування та норми поведінки; структуру населення (соціально-демографічну, професійну); культурні та освітні можливості та наявність відповідних установ. Тому досить часто саме студентство, а особливо ті хто приїхав з маленьких містечок та сіл стикаються з необхідністю оволодіння новими цінностями, нормами, правилами, які змінюють та регламентують всі сторони їхнього життя [4, с. 72].

Сучасне місто зі своїм соціокультурним середовищем надає переваги економічного та соціального характеру, а саме:

- наявність місць роботи та можливість зміни роботи;
- забезпечення висококваліфікованої медичної допомоги;
- можливість створювати кращі житлові та соціально-побутові умови життя;
- анонімність соціальних відносин, що сприяє створенню власного кола спілкування;
- розвиток міжнародної та регіональної культури.

Формування груп, клубів, об'єднань, товариств, які утворюють городяни, цивілізовані способи проведеної ними діяльності, поява міських мистецьких суб'єктів – письменників, художників, акторів та способів самовираження – преси, театру, видавничої справи – і є ознаками повноцінного формування модерного українського суспільства в умовах соціокультурного середовища сучасного міста [8].

У ширшому сенсі під соціокультурним освітнім середовищем розуміються особливості навчального закладу в цілому, його професорсько-викладацького складу, багатство традицій, культура стосунків та взаємин в ньому, можливості надання освітніх послуг, матеріальна база, інформаційні можливості для самостійної позааудиторної роботи студентства тощо.

У соціокультурному середовищі університету студенти та педагоги можуть актуально самореалізовуватися, якщо при цьому вони активно діючи суб'єкти і правильно використовують свої потенційні можливості, вибудовують відносини з середовищем, що їх оточує, розумно визначають «поле» взаємодії. В результаті процесів розвитку, саморозвитку, самоорганізації збагачуються їх культурні зв'язки, що сприяють розвитку професійно цінних особистісних якостей.

Соціокультурне освітнє середовище ЗВО – це спеціально організований педагогічний напрямок, структурована система педагогічних факторів і умов, що формують особистість студента. Просторові особливості цього середовища – це структура, взаємозв'язки, взаємозалежність, відокремленість від навколишнього середовища [7, с. 281].

Особливості зовнішньої сфери соціокультурного середовища університету визначаються підтримкою діяльності ЗВО регіональною спільнотою, що реалізується як участь у реалізації освітніх завдань. При цьому соціальні інститути виступають як соціальні партнери, що беруть на себе відповідні частини відповідальності за якість освіти. В реальній практиці це знаходить своє відображення в наявності договірних відносин між університетом та іншими установами й інститутами культурно-освітнього простору. Зміст цих договорів відображає взаємну зацікавленість університету та соціальних партнерів, що виявляють готовність до участі в здійсненні завдань освіти [9, с. 433].

Встановлення зв'язків з різними суб'єктами соціокультурного середовища сприяє інноваційним внутрішнім змінам в освітньому процесі університету, що відображаються в появі нових можливостей реалізації проектної та дослідницької діяльності студентів, зміст яких відповідає їх професійним намірам, об'єднанням зусиль університету в зміцненні мотивів професійної підготовки навчання студентів-майбутніх фахівців.

Виходячи з найважливішої сфери становлення особистості, основний зміст процесу інтеграції

студентської молоді до нового соціокультурного середовища можна визначити таким чином:

- 1) нове ставлення до професії;
- 2) засвоєння нових навчальних норм, оцінок, способів й прийомів самостійної роботи та інших вимог;
- 3) пристосування до нового типу навчального колективу, його звичаям та традиціям;
- 4) навчання новим видам діяльності;
- 5) пристосування до нових умов побуту у гуртожитку, до нових зразків «студентської» культури, нових форм використання вільного часу;
- 6) нове місто, та інфраструктура (для студентів з інших міст).

Саме «соціокультурне середовище міста» як синтез розвитку соціальної та культурної сфер життєдіяльності міської спільноти, сукупності суспільних (співтовариство міста і безпосереднє оточення людини, спілкування в процесі створення і засвоєння цінностей), матеріальних (об'єкти культури, організаційно-структурні форми) і духовних умов існування виступає чинником формування сучасного обличчя міста, дозволяючи обґрунтувати розуміння сучасного міського середовища як активного співтовариства, що є результатом адаптації як важливого і невід'ємного суб'єкта соціокультурного обміну, в яких відповідні цінності і норми представлені як способи самоствердження й актуалізації особистості [1, с. 73].

Висновки і пропозиції. Отже, соціокультурне середовище великого міста має значний вплив на розвиток студентської молоді, сприяючи її соціалізації, професійному росту та культурному збагаченню. Водночас для максимально ефективною інтеграції студентів у це середовище важливо створювати спеціальні педагогічні умови, які б забезпечили гармонійне поєднання освітнього процесу з соціокультурними ініціативами. У наступному розділі ми розглянемо конкретні педагогічні умови, що сприяють інтеграції студентської молоді у соціокультурне середовище великого міста, а також як організувати навчальний процес та позанавчальну діяльність, щоб студенти могли повною мірою використовувати можливості міського соціокультурного середовища для свого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Афанасьєва Л. В. Роль соціокультурного середовища в модернізації сучасного українського міста. Наукові праці. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Соціологія, вип. 222. Київ. 2014. С. 70-74. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2014_234_222_16

2. Геворгян Н.М., Салова Т.А. Інтерактивність як характеристика соціокультурного освітнього середовища вищого навчального закладу. Гуманізація навчально-виховного процесу випуск 99. Харків. 2020. С. 86–96.
3. Дем'янюк М.Б. Соціокультурні засади освітнього середовища вищого навчального закладу. Актуальні проблеми філософії та соціології. Випуск 20. 2017. С. 21–24. <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11438/>
4. Міхеєва О. Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Компрінт. Київ. 2022. 558 с.
5. Міхеєва О. Ю. та Мищак Л. М. «Нові умови соціокультурного середовища студентської молоді». Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Випуск 1 (52). 2023. Ужгород. С.115-118.
6. Роздимаха, Є. А, Одерій, Л. Є., Роздимаха, А. І. (2023). Молодіжне середовище як педагогічна проблема в аспекті соціокультурного розвитку суспільства. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. – Вип. 18. – Слов'янськ, 2022. С. 127–140. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.18.2022.272672>
7. Тюльпа Т.М. Теоретичні підходи до формування соціокультурного середовища вищого педагогічного навчального закладу. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»: випуск 122. 2014. С. 280–283.
8. Фесенко Ю. Соціокультурне середовище сучасного міста та його роль у формуванні модерного українського суспільства. ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2019, Полтава. С. 141-144.
9. Холковська І. Л. Московчук О. С. Особливості соціокультурного освітнього простору як чинника формування соціальної компетентності студентів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.– 2018. – Випуск 52. – С. 430-434. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mitimpt_2018_52_102
10. Ян Мен'ї. Особливості формування соціокультурного середовища в закладах вищої освіти. Педагогічні науки : зб. наук. Праць: випуск 99. Херсон 2022. С. 30-36.

Myshchak L. The Socio-cultural environment of a large city and its role in the development of student youth

The article explores the interaction between the socio-cultural environment of a large city and the development of student youth. A large city, as a center of economic, social, and cultural processes, has a significant influence on shaping students' worldview, value orientations, and behavioral patterns. The urban environment, with its wealth of opportunities, simultaneously presents challenges for young people trying to find their place in this complex society. In the article, we focus on various components of the city's socio-cultural environment, such as cultural institutions (theaters, museums, galleries, cinema, cultural centers), educational and scientific institutions, public organizations, and youth movements. These institutions are important for students not only in terms of professional development but also for personal growth and integration into contemporary cultural and social processes. At the same time, access to modern technologies and information resources, which fosters youth self-realization, is also identified as a crucial aspect.

The article emphasizes that the socio-cultural environment of a large city creates conditions for the development of critical thinking, intercultural communication, active citizenship, and emotional maturity in student youth. Urban spaces offer opportunities for students to realize themselves in various spheres – from creativity to social activism, from entrepreneurship to volunteering. However, the article also highlights the negative aspects of this environment, particularly the risks associated with isolation, dependence on technology, or the influence of negative social phenomena.

Overall, this work underscores that the socio-cultural environment of a large city is a powerful factor that can either facilitate or hinder youth development, depending on how the student community interacts with the resources and opportunities available to them. By harnessing the wealth of the urban space, students have the chance to shape their identity, gain valuable experiences, and contribute to the development of both the city and society as a whole.

Key words: *socio-cultural environment, large city, student youth, youth development, cultural institutions, educational institutions, civic engagement, technology, self-realization, creativity, social activism, youth identity.*